

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ; (Φεβρουάριος 1996)

Συγγραφέας: ΛΙΛΙΑΝ ΜΗΤΡΟΥ

I. Η προστασία του περιβάλλοντος ως πρόβλημα πληροφόρησης

Η -αποτελεσματική- προστασία του περιβάλλοντος δεν εξαντλείται στην πολιτική της καταστολής των παραβάσεων και των επιβλαβών για το περιβάλλον συμπεριφορών και την αποκατάσταση της οικολογικής βλάβης, αλλά επεκτείνεται και -κατά την εξέλιξη- όλο και περισσότερο επικεντρώνεται στο σχεδιασμό και στην πρόληψη. Χωρίς να αμφισβητείται η αναγκαιότητα λήψης κατασταλτικών μέτρων, η εμπέδωση και αποτελεσματικότητά τους είναι εκ των πραγμάτων περιορισμένη. Η ίδια η φύση του προστατευτέου αλλά διαρκώς απειλούμενου αγαθού καθώς και η δυσχέρεια, αν όχι αδυναμία αποκατάστασης της επεθούσας βλάβης, επιβάλλουν να προκρίνεται η επεξεργασία, προώθηση και υλοποίηση μέτρων προληπτικού χαρακτήρα^[1].

Η κρατική δραστηριότητα στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος, με όποια από τις παραπάνω μορφές και αν εκδηλώνεται, προϋποθέτει τη συλλογή, επεξεργασία και αξιολόγηση πληροφοριών. Ιδιαίτερα η προληπτική πολιτική πρέπει να εδράζεται σε μία ευρεία και αξιόπιστη βάση πληροφόρησης, η οποία περιλαμβάνει αφενός στοιχεία αμιγώς περιβαλλοντικά, αλλά αφετέρου οικονομικά και πολιτικά δεδομένα καθώς και πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα. *Η προστασία του περιβάλλοντος τίθεται λοιπόν πρωτίστως ως ένα πρόβλημα πληροφόρησης*^[2].

Οι πολίτες με τις κινητοποιήσεις τους διαδραμάτισαν ενεργό ρόλο στην ανάδειξη και συνειδητοποίηση των προβλημάτων που συνδέονται με την περιβαλλοντική καταστροφή και την αντιμετώπισή της. Η πραγματικότητα αυτή βρίσκεται στη βάση της αναγνώρισης του δικαιώματος στο περιβάλλον ως συλλογικού δικαιώματος με κυρίαρχα συμμετοχικό χαρακτήρα, υπό την έννοια της συμμετοχής των πολιτών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν το περιβάλλον. Πολύ περισσότερο: η ενεργοποίηση και συμμετοχή των πολιτών συνδέθηκε αναπόσπαστα με την αποτελεσματικότητα της προστασίας. Η φύση των κινδύνων είναι τέτοια, ώστε η προστασία του περιβάλλοντος ως έννομου αγαθού μπορεί να κατοχυρωθεί μόνο αν εδραιωθεί η «υποκειμενικοποίηση» (Subjektivierung) των συμφερόντων προστασίας

του περιβάλλοντος. Σε ένα τέτοιο σύστημα προστασίας οι πολίτες δεν είναι απλά φορείς δικαιωμάτων αλλά κύριοι συντελεστές για τη λειτουργία και πραγμάτωσή του[3].

Στοιχείο και ταυτόχρονα όρος της συμμετοχής του πολίτη είναι η ενημέρωση, η πληροφόρησή του σχετικά με τις ρυθμίσεις και τα μέτρα, τις προθέσεις και τις αποφάσεις που αφορούν την περιβαλλοντική πολιτική της διοίκησης. Η διασφάλιση της ουσιαστικής πληροφόρησης των πολιτών με απώτερο στόχο τη βελτίωση της προστασίας του περιβάλλοντος εντάχθηκε στις προτεραιότητες της κοινοτικής δράσης. Ο σκοπός αυτός, αν και είχε ήδη αποτυπωθεί στις ρυθμίσεις κοινοτικών οδηγιών για το περιβάλλον, προάγεται ουσιαστικά με τη θέσπιση της κοινοτικής οδηγίας 90/313/ΕΟΚ της 7ης Ιουνίου 1990 σχετικά με την ελεύθερη πληροφόρηση σε θέματα περιβάλλοντος[4]. Η προσαρμογή των εσωτερικών εννόμων τάξεων στις επιταγές της συνεπιφέρει ουσιαστικές αλλαγές στις σχέσεις των πολιτών με τη διοίκηση.

II. Το δικαίωμα πληροφόρησης και οι περιορισμοί του

1. Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά αρχεία

Το κλασικό μοντέλο ρύθμισης της πρόσβασης στα διοικητικά αρχεία συνδέει το δικαίωμα αυτό με την ιδιότητα του συμμετέχοντος στη διοικητική διαδικασία. Η αποσύνδεση του δικαιώματος πρόσβασης στα αρχεία από την προϋπόθεση εννόμου προσωπικού συμφέροντος του αιτούντος αντανακλά και ταυτόχρονα σηματοδοτεί μία αλλαγή των αξιών που βρίσκονται στη βάση θεμελίωσης της πρόσβασης στην πληροφόρηση: *δεν πρόκειται μόνο για το δικαίωμα υπεράσπισης ως έκφραση του ατομικού δικαιώματος της προηγούμενης ακρόασης, αλλά στο προσκήνιο τίθεται πλέον η προστασία του κοινωνικού συνόλου*. Η άσκηση αυτού του δικαιώματος είναι όρος για τη συμμετοχή του πολίτη στην παραγωγή των αποφάσεων που τον αφορούν και ταυτόχρονα στη διαμόρφωση και υλοποίηση του γενικού συμφέροντος.

Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τους τομείς -όπως για παράδειγμα αυτός του περιβάλλοντος- στους οποίους ο κύκλος των πιθανών θιγομένων από τη διοικητική δράση (ή αδράνεια) είναι ιδιαιτέρως ευρύς, αν όχι απροσδιόριστος, και η έννοια του συμμετέχοντος στη διαδικασία δεν εκπληρώνει τη λειτουργία του προσδιορισμού των

προσβαλλόμενων αγαθών[5]. Ο πολίτης καθίσταται υποκείμενο των (αμφίδρομων) σχέσεων πληροφόρησης που αφορούν το περιβάλλον και αποβλέπουν στην προστασία του. Το περιεχόμενο και το εύρος του δικαιώματος πληροφόρησης ορίζεται και φωτίζεται ακριβώς από το χαρακτήρα του ως εργαλείου συμμετοχής στον προγραμματισμό, ως μέσου ελέγχου της Διοίκησης αλλά και διαμόρφωσης της κοινής γνώμης[6].

Η πληροφόρηση τόσο υπό την παθητική της μορφή -δημοσιοποίηση των σχεδίων και αποφάσεων της Διοίκησης που αφορούν το περιβάλλον- όσο και υπό την ενεργητική της μορφή -πρόσβαση στις πληροφορίες και αρχεία της διοίκησης με πρωτοβουλία των πολιτών- συνιστά εργαλείο συμμετοχής στο σχετικό προγραμματισμό, στο βαθμό που επιτρέπει στον πολίτη να αποκτήσει προσωπική αντίληψη και να συνεισφέρει και αυτός τις δικές του πληροφορίες και απόψεις αναφορικά με το είναι αλλά και το δέον γενέσθαι. Η πληροφόρηση εκπληρώνει το σκοπό της, όταν εντάσσεται σε μία διαδικασία, στην οποία ο πολίτης ως υποκείμενό της μπορεί να συμπροσδιορίζει τη διοικητική δράση και με τον τρόπο αυτό είτε να προστατεύει αποτελεσματικότερα τα υποκειμενικά του συμφέροντα είτε να υπερασπίζεται το συλλογικό δικαίωμα στο περιβάλλον.

Η πληροφόρηση είναι αναγκαίος όρος για τη διαμόρφωση γνώμης και κατά συνέπεια επέκταση για τη δυνατότητα συμμετοχής του πολίτη αλλά και όρος για τον αυτοπροσδιορισμό της δράσης και την (αυτο)προστασία του. Στοιχείο της συμμετοχής δεν είναι μόνο η πληροφόρηση αλλά και ο ενεργός ρόλος των πολιτών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων με τη συμμετοχή ατόμων ή (αντιπροσωπευτικών) ομάδων στο στάδιο προεργασίας και σχεδιασμού των ρυθμίσεων και μέτρων που αφορούν το περιβάλλον[7]. Η ρύθμιση του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά αρχεία αποτελεί συστατικό μέρος των συνολικών σχέσεων επικοινωνίας στα πλαίσια της διοίκησης, οι οποίες, περισσότερο από την έννοια της «πληροφόρησης», χαρακτηρίζονται -χάριν της διασφάλισης της συναίνεσης- από την έννοια της «διαβούλευσης» με τους διοικούμενους[8]. Η συμμετοχή των πολιτών ολοκληρώνεται ή ακριβέστερα κατοχυρώνεται μόνο με την ύπαρξη ενδίκων μέσων που εγγυώνται το δικαίωμά τους για πληροφόρηση και συμμετοχή[9].

Το δικαίωμα πρόσβασης στις πληροφορίες που αφορούν το περιβάλλον αποτελεί περαιτέρω ένα μέσο ελέγχου των πράξεων και παραλείψεων της διοίκησης. Η αρχή

της «εσωτερικής φανεράς δράσης» των διοικητικών οργάνων θεμελιώνεται στην αρχή της λαϊκής κυριαρχίας και στην αρχή του κράτους δικαίου, εφόσον κατοχυρώνει τη δυνατότητα ελέγχου της διοικητικής δράσης, αναγκαίο όρο της συμμετοχής του σε αυτήν[10]. Η αναγνώριση αυτού του δικαιώματος στους πολίτες αναδεικνύει, μεταξύ άλλων, τη δυσπιστία προς την Διοίκηση αλλά και την ανεπάρκεια των κλασικών θεσμών και μηχανισμών ελέγχου (κοινοβουλευτικός έλεγχος κλπ.), χωρίς βέβαια η άσκησή του να μπορεί να υποκαταστήσει πλήρως αυτές τις μορφές (ελέγχου). Είναι ωστόσο βέβαιο ότι η πρόσβαση στις πληροφορίες της διοίκησης προωθεί τη *διαφάνεια* και επιτρέπει την αποκάλυψη και τον *εντοπισμό των ελλειμμάτων προστασίας* στη νομοθεσία και την εφαρμογή της από την εκτελεστική εξουσία αλλά και των κενών στην πληροφοριακή υποδομή της διοίκησης. Οι αιτήσεις για παροχή πληροφοριών -κυρίως όσες προέρχονται από ομάδες για την προστασία του περιβάλλοντος- αναπτύσσουν δυνάμει μία ελεγκτική-προληπτική ενέργεια στο βαθμό που επισημαίνουν στη Διοίκηση προβλήματα, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν πεδία πολιτικών εντάσεων, και την παρακινούν σε συμπεριφορά που -τελικά- ανταποκρίνεται στα αιτήματα των ομάδων[11]. Η διαφάνεια αυτή συμβάλλει με τη σειρά της στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και στην αυξανόμενη ενεργοποίηση των πολιτών και τη λειτουργία τους ως μοχλού πίεσης προς την κρατική εξουσία, ώστε να λάβει τα προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα που επαγγέλλεται το Σύνταγμα. Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά αρχεία συναντά τα όριά του στην ανάγκη να προστατευθούν άλλα έννομα αγαθά, όπως η δημόσια ασφάλεια, το εμπορικό και βιομηχανικό απόρρητο, η προστασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα κ.ά. Στα πλαίσια της παρούσας μελέτης θα εξεταστεί *η σχέση έντασης μεταξύ του δικαιώματος πρόσβασης στις πληροφορίες που αφορούν το περιβάλλον και της προστασίας των προσωπικών πληροφοριών*. Η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ αυτών των δύο δικαιωμάτων είναι ιδιαίτερα σημαντική όχι μόνο για να προσδιοριστούν τα εκατέρωθεν όριά τους αλλά και για να αναδειχθεί η συμβολή τους στη διαμόρφωση των πληροφοριακών σχέσεων μεταξύ της διοίκησης, του ιδιωτικού τομέα και των πολιτών. Πρόκειται για μία σύγκρουση εννόμων αγαθών για τα οποία εκδηλώνεται κοινωνική ευαισθησία, ιδιαίτερα για τον ελληνικό χώρο, δεδομένου ότι και τα δύο δικαιώματα (πρόσβαση στα αρχεία που αφορούν το περιβάλλον και προστασία προσωπικών πληροφοριών) βρίσκονται στα σπάργανα και το καθένα από αυτά διεκδικεί όσο το δυνατόν περισσότερο «ζωτικό χώρο», για να εδραιωθεί στην έννομη τάξη αλλά και στη συνείδηση των πολιτών και των εφαρμοστών του δικαίου.

2. Η προστασία των προσωπικών πληροφοριών ως περιορισμός του δικαιώματος πληροφόρησης

Δεν αποτελεί αντικείμενο αλλά ούτε και φιλοδοξία αυτού του άρθρου να αναπτύξει εξαντλητικά το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών πληροφοριών και τα ζητήματα που σχετίζονται με αυτό. Θα περιοριστεί κυρίως στην εξέταση του δικαιώματος ιδιωτικού βίου, στο βαθμό που εμφανίζεται ως περιορισμός ή όριο του δικαιώματος πρόσβασης στην πληροφορία. *Τα θεμέλια του δικαιώματος ιδιωτικού βίου στην ελληνική συνταγματική τάξη δεν θα πρέπει να αναζητηθούν μόνο στο άρθρο 9 παρ. 1 Συντ., που κατοχυρώνει το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου αλλά στο συνδυασμό του με τη θεμελιώδη αρχή της προστασίας της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ. 1 Συντ.) και την αρχή της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (άρθρο 5 παρ. 1 Συντ.)*^[12]. Το δικαίωμα ιδιωτικού βίου δεν εξαντλείται στο δικαίωμα του ατόμου «να μένει μόνο», το εν είδει αμυντικού δικαιώματος *refugium* ενός απομονωμένου πολίτη, ο οποίος έχει απόλυτη εξουσία διάθεσης των προσωπικών του πληροφοριών^[13]. Αποτελεί ειδικότερη εκδήλωση της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, απορρέει δε και από την αρχή της προστασίας της αξίας του ανθρώπου.

Η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, η αυτονομία και ο αυτοκαθορισμός του πολίτη περιλαμβάνει ή -ορθότερα- προϋποθέτει το δικαίωμά του να αποφασίζει για τις πράξεις και τις παραλείψεις του, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα να ενεργεί πραγματικά σύμφωνα με αυτήν την απόφαση. *Όποιος δεν γνωρίζει και δεν είναι σε θέση να υπολογίσει ποιες πληροφορίες που τον αφορούν είναι γνωστές στον κοινωνικό του περίγυρο, είναι πιθανό να εμποδίζεται σημαντικά στην ελευθερία του να προγραμματίζει και να αποφασίζει αυτόνομα.* Εξάλλου, η καταγραφή των κοινωνικών επαφών, των ενεργειών κλπ. ενός πολίτη συνιστά τροχοπέδη της εσωτερικής του ολοκλήρωσης και έμπρακτη αμφισβήτηση της αξίας του ως ανθρώπου^[14]. Όρος της ελευθερίας του πολίτη είναι το δικαίωμά του να αποφασίζει και να συμπροσδιορίζει ποιες πληροφορίες που τον αφορούν θα αποκαλύπτει στους άλλους και να έχει εποπτεία του πληροφοριακού και αξιολογικού ορίζοντα των επικοινωνιακών εταίρων του. Πρόκειται για το *δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού*, όπως διατυπώθηκε και οριοθετήθηκε από το γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (εφεξής: ΟΣΔ) στην απόφαση της 15.12.1983 για την απογραφή (Volkszählungsurteil)^[15].

Το Δικαστήριο στην περίφημη αυτή απόφαση δεν περιορίστηκε να διατυπώσει ένα «νέο» δικαίωμα, ερμηνεύοντας τις συνταγματικές διατάξεις υπό το πρίσμα μίας μεταβαλλόμενης πραγματικότητας. Προσδιόρισε το περιεχόμενό του και ανέδειξε τη λειτουργική του σημασία για το δημοκρατικό πολίτευμα. Αφετηρία του είναι η θεώρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως κανόνων που συγκροτούν την κατάσταση (status) των πολιτών, οι οποίοι δεν θωρακίζονται σε μία σφαίρα ιδιωτικής αυτάρκειας έναντι του Κράτους αλλά διαμορφώνουν τη ζωή τους ελεύθερα και αυτόνομα και οφείλουν, θέλουν και μπορούν να συμμετέχουν στα κοινά[16]. Το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού είναι υπό αυτήν την έννοια *εγγύηση ελευθερίας, θεμελιώδης προϋπόθεση λειτουργίας μίας ελεύθερης και δημοκρατικής κοινωνίας που στηρίζεται στη δυνατότητα δράσης και συμμετοχής των μελών της.*

Εκκινώντας από την σχέση του ατόμου προς το κοινωνικό σύνολο[17] και τη θεώρηση του ως προσωπικότητας που αναπτύσσεται μέσα στην κοινότητα και εξαρτάται από την επικοινωνία με τους άλλους, το ΟΣΔ προσδιορίζει το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού ως δεκτικό περιορισμών για λόγους υπέρτερου γενικού συμφέροντος. Οι περιορισμοί αυτοί είναι συνταγματικά ανεκτοί, εφόσον έχουν νομοθετικό θεμέλιο, το οποίο πρέπει να ανταποκρίνεται στην επιταγή της σαφήνειας και στην αρχή της αναλογικότητας και να συνοδεύεται από την πρόβλεψη κατάλληλων οργανωτικών και διαδικαστικών μηχανισμών, οι οποίοι εγγυώνται την προστασία του δικαιώματος[18]. Σε αυτούς συγκαταλέγεται, μάλιστα, ως ουσιώδης προϋπόθεση αποτελεσματικότητας της προστασίας, ο θεσμικός έλεγχος της προστασίας προσωπικών πληροφοριών από ανεξάρτητες αρχές[19].

Οι περιορισμοί του δικαιώματος πληροφοριακού αυτοκαθορισμού πρέπει να κατανοηθούν, να προσδιοριστούν και να ερμηνευθούν ως στοιχεία ενός δικαιώματος που είναι μεν θεμελιώδης όρος της ικανότητας συμμετοχής του πολίτη αλλά όχι ο μόνος. Προϋποτίθεται περαιτέρω η ύπαρξη ενός σημαντικού βαθμού επικοινωνίας με τους άλλους, και μάλιστα μίας επικοινωνίας που συνίσταται στην *παροχή και λήψη πληροφοριών, στην ανταλλαγή και -ως προαπαιτούμενο- στην πρόσβαση στις πηγές πληροφόρησης*[20].

III. Οι πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα στα αρχεία που αφορούν το περιβάλλον

Οι υπέρμαχοι της πρόσβασης στα αρχεία που αφορούν το περιβάλλον επιχειρούν συχνά να άρουν τον περιορισμό της προστασίας προσωπικών πληροφοριών, επικαλούμενοι μεταξύ άλλων τη σπανιότητα του συσχετισμού προσωπικών στοιχείων με την προστασία του περιβάλλοντος[21]. Η άποψη αυτή ανταποκρίνεται εν μέρει στην πραγματικότητα, στο βαθμό που στις περισσότερες των περιπτώσεων οι πληροφορίες οι οποίες σχετίζονται με την πολιτική και την προστασία του περιβάλλοντος δεν αφορούν συγκεκριμένα ή προσδιορισίμα πρόσωπα. Η διαπίστωση αυτή δεν σημαίνει βέβαια ότι δεν υπάρχουν περιπτώσεις, στις οποίες γίνεται συλλογή, επεξεργασία και μετάδοση/δημοσιοποίηση πληροφοριών για σκοπούς που άπτονται της προστασίας του περιβάλλοντος. Ως εκ τούτου συντρέχει αναμφίβολα προσβολή ή περιορισμός του δικαιώματος πληροφοριακού αυτοκαθορισμού.

Στην ελληνική έννομη τάξη η έλλειψη νόμου για την προστασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την κατανόηση του συσχετισμού των πληροφοριών που αναφέρονται στο περιβάλλον με συγκεκριμένα πρόσωπα. Με βάση τον ορισμό της κοινοτικής οδηγίας για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, *πληροφορία προσωπικού χαρακτήρα είναι «κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο, του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί»*[22]. Αντίστοιχοι ορισμοί περιλαμβάνονται σε νομοθετικά κείμενα άλλων χωρών αλλά και στη σχετική Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης[23], η οποία μετά την κύρωσή της με το νόμο 2068/92 (ΕτΚ Α΄, φ. 118), ισχύει ως εσωτερικό δίκαιο. Η κοινοτική οδηγία ορίζει μάλιστα εγγύτερα ότι ως πρόσωπο, του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί, λογίζεται εκείνο που μπορεί να προσδιοριστεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός ή περισσοτέρων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από άποψη φυσική, βιολογική, ψυχική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική[24].

Οι απόψεις δίστανται σχετικά με το ποιες πληροφορίες αφορούν φυσικά δεδομένα ή πράγματα και ποιες πρόσωπα. Υποστηρίζεται έτσι η άποψη ότι η επεξεργασία πληροφοριών, οι οποίες αφορούν την κατάσταση των ακινήτων, δεν εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των κανόνων για την προστασία πληροφοριών, έστω και αν οι ιδιοκτήτες είναι συγκεκριμένοι ή προσδιορισίμοι. Θεωρείται μάλιστα ότι «ακόμη και στην περίπτωση που η επιβάρυνση ενός ακινήτου μειώνει την οικονομική αξία του, το οικονομικό συμφέρον για το απόρρητο της «πληροφορίας» δεν είναι συγκρίσιμο με την προσωπική βιοτική σφαίρα

ή άλλα δικαιώματα που προστατεύει ο νόμος»[25].

Η συγκεκριμένη θεώρηση προδίδει μία στενή αντίληψη σχετικά με το εύρος και το είδος των προσωπικών πληροφοριών που σχετίζονται και με το περιβάλλον. Αντίθετα, πρέπει να δεχθούμε ότι στοιχεία για την επιβάρυνση ενός ακινήτου, π.χ. από επιβλαβείς εκπομπές ή άλλες επενέργειες, ή ο χαρακτηρισμός του «εκπέμποντος» αφορούν το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, η δε μετάδοσή τους συνιστά προσβολή του τελευταίου[26], ανεξάρτητα αν κριθεί τελικά ανεκτή ενόψει της στάθμισης μεταξύ των συγκρουόμενων δικαιωμάτων. Αντικείμενο επεξεργασίας καθίστανται συχνά οι προσωπικές πληροφορίες και σε σχέση με την απομάκρυνση αποβλήτων ή την ανακάλυψη και εξουδετέρωση επικίνδυνων υπολειμμάτων, ουσιών και αντικειμένων[27]. Χαρακτηριστική περίπτωση που καταδεικνύει και την ένταση της σύγκρουσης των εν λόγω εννόμων αγαθών είναι αυτή που έγινε γνωστή στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ως «*ανάλυση των σκουπιδιών*»: στο πλαίσιο πιλοτικών προγραμμάτων για τον περιορισμό των απορριμμάτων των νοικοκυριών, γινόταν σε διάφορους δήμους αναλύσεις σχετικά με τον όγκο, το βάρος και το είδος τους. Αναλύσεις, των οποίων τα αποτελέσματα επιτρέπουν τη συναγωγή λεπτομερών (και κατά τεκμήριο ασφαλών!) συμπερασμάτων για τους κατόχους των κάδων απορριμμάτων, τις συνήθειες και τον τρόπο ζωής τους[28].

Η έκταση του δικαιώματος πρόσβασης και κατά συνέπεια το δικαίωμα γνώσης πληροφοριών που αφορούν τρίτους συναρτάται άμεσα με τους τομείς που υπάγονται υπό το γενικό όρο «προστασία του περιβάλλοντος». Είναι άξια προσοχής ή άποψη του (πρώην) Επιτρόπου για την προστασία πληροφοριών στο ομόσπονδο κρατίδιο της Έσσης Σπ. Σημίτη, ο οποίος δεν ενέταξε στην «προστασία του περιβάλλοντος» μόνο την προστασία του αέρα και των υδάτων, την απομάκρυνση των αποβλήτων και την καταπολέμηση της ηχορύπανσης αλλά θεωρούσε ότι αυτή περιλαμβάνει και ευρείς τομείς της προστασίας και ενημέρωσης του καταναλωτή, της παραγωγής και ελέγχου τροφίμων, της ιατρικής και της φαρμακευτικής, των μεταφορών, της γεωργίας κ.ά.[29]. Συστηματικά και τελεολογικά συνεπές είναι να δεχθούμε ότι το δικαίωμα πρόσβασης σε στοιχεία και πληροφορίες, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται και οι προσωπικές πληροφορίες, αφορά και τους προαναφερόμενους τομείς, εφόσον οι σχετικές δραστηριότητες έχουν άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις για το περιβάλλον.

Η άποψη αυτή ενισχύεται από τον προσδιορισμό του αντικειμένου του δικαιώματος

πρόσβασης στη σχετική κοινοτική οδηγία. Σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ της 7.6.1990 «σχετικά με την ελεύθερη πληροφόρηση για θέματα περιβάλλοντος», αντικείμενο του δικαιώματος δεν είναι μόνο η κατάσταση των υδάτων, της πανίδας, της χλωρίδας και των φυσικών χώρων αλλά και δραστηριότητες ή μέτρα που επηρεάζουν ή μπορούν να επιδράσουν αρνητικά στο περιβάλλον καθώς και δραστηριότητες, μέτρα ή προγράμματα που αποσκοπούν στην προστασία του[30].

Χωρίς αμφιβολία δεν είναι ευχερής ο προσδιορισμός των κριτηρίων με βάση τα οποία θα διαπιστώνεται αν οι πληροφορίες σχετίζονται αποκλειστικά με τη «φύση» ή αναφέρονται και σε πρόσωπα, έστω υπό το πρίσμα της σχέσης των τελευταίων προς πράγματα. Πρόκειται όμως για μία διαπίστωση η οποία δεν μπορεί να διατυπωθεί αφηρημένα και να αναφέρεται σε κατηγορίες πληροφοριών αλλά μόνο in concreto και συνεκτιμώντας τις περιβάλλουσες συνθήκες.

IV. Δικαίωμα πληροφόρησης και προστασία προσωπικών πληροφοριών: σχέση έντασης ή αλληλοσυμπλήρωσης και αλληλοπροσδιορισμού;

Η αυξανόμενη σημασία που αποδίδεται κατά τα τελευταία χρόνια στην προστασία του περιβάλλοντος ανέδειξε τη *σχέση έντασης μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος (την οποία υπηρετεί εν προκειμένω η πρόσβαση στην πληροφορία) και της προστασίας πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα*[31]. Ενώ η -αποτελεσματική- προστασία του περιβάλλοντος προϋποθέτει την αποκάλυψη στοιχείων και πληροφοριών για την επισήμανση των αιτιών και υπαιτιών, των βλαβών και των κινδύνων που απειλούν το περιβάλλον, το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού απαιτεί από την πλευρά του το -νομοθετικό- προσδιορισμό των περιπτώσεων και προϋποθέσεων υπό τις οποίες επιτρέπεται η μετάδοση ή δημοσιοποίηση πληροφοριών που αφορούν τρίτους ενάντια στη βούληση των τελευταίων.

Συχνά η προστασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα ορθώνεται ως εμπόδιο στην άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά αρχεία ή και στην ίδια την κατοχύρωσή του. Η προστασία προσωπικών πληροφοριών και το δικαίωμα πληροφόρησης, η «freedom of information», αντιμετωπίζονται ως εντελώς διαφορετικά, κατ' αρχήν αντιτιθέμενα και αλληλοαποκλειόμενα, δικαιώματα. Η

αντιμετώπιση αυτή αντανακλά μία ατομικιστική αντίληψη για την προστασία των προσωπικών πληροφοριών, οι φορείς της οποίας, προσφεύγοντας σε έννοιες όπως το «δικαίωμα στην ίδια πληροφορία», «κύριος πληροφοριών» ή «ιδιοκτήτης των πληροφοριών», παραλληλίζουν το δικαίωμα για προστασία των προσωπικών πληροφοριών με το δικαίωμα ιδιοκτησίας. Η άποψη αυτή, προσδιορίζοντας κατ'Αουσίαν την προστασία προσωπικών πληροφοριών αποκλειστικά ως αμυντικό δικαίωμα, παραγνωρίζει ότι η προστασία αυτή, πέρα από ατομικό δικαίωμα του «θιγομένου», συνιστά *constitutio libertatis* και όρο των πληροφοριακών ροών και των επικοινωνιακών σχέσεων σε μία δημοκρατική (και διαφανή) Δημόσια Διοίκηση και, κατ'Α επέκταση, σε μία δημοκρατική κοινωνία[32].

Στο σημείο αυτό η προστασία πληροφοριών συναντά το δικαίωμα πρόσβασης στην πληροφορία. *Τόσο η προστασία προσωπικών πληροφοριών όσο και η ελευθερία της πληροφόρησης (πρέπει να) νοούνται ως ακρογωνιαίοι λίθοι ενός κανονιστικού συστήματος που βασίζεται στην ικανότητα επικοινωνίας των πολιτών.* Η θεώρησή τους ως ανταγωνιστικών δικαιωμάτων αφενός παραβλέπει ότι και τα δύο δεν αποτελούν αυταξίες αλλά εκδηλώσεις του δικαιώματος ανάπτυξης της προσωπικότητας, προϋποθέσεις συμμετοχής στην κοινωνική διαδικασία και παραμέτρους της δημοκρατικής οργάνωσης του κράτους και της κοινωνίας και αφετέρου, αποχωρίζοντάς τα, τους στερεί τη δυναμική που αναπτύσσουν στη συνάφεια και αλληλεπίδρασή τους. Αν και εκκινούν από διαφορετικές δικαιοπολιτικές παραδόσεις, τα δικαιώματα αυτά -με βάση τη γενική τους θεμελίωση αλλά και τη στοχοθεσία τους- τελούν σε σχέση αλληλοπροσδιορισμού και αλληλοσυμπλήρωσης. Όταν προκύπτουν συγκρούσεις, τότε πρόκειται για ένα πρόβλημα στάθμισης[33].

Τα δύο αυτά δικαιώματα είναι *επιδεκτικά περιορισμών*. Το δικαίωμα πληροφόρησης γνωρίζει εξαιρέσεις, καθώς θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι ο σκοπός της άσκησής του δεν είναι η αποκάλυψη και η διερεύνηση πληροφοριών που αφορούν άλλους ανθρώπους. Οι εξαιρέσεις που αποσκοπούν στην προστασία του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού αποτελούν συστατικό (στοιχείο) της πρόσβασης στις πληροφορίες και πρέπει συνεπώς να αντιστοιχούν στις εξελίξεις που γνωρίζει αυτό το δικαίωμα, χωρίς η αξίωση πρόσβασης στις πληροφορίες να καταλήγει μόνο σε μία διάδραση (*interaction*) μεταξύ ανώνυμων υποκειμένων[34]. Οι εξαιρέσεις και η στάθμιση προκύπτουν ως αναγκαιότητα από τα ίδια τα όρια του δικαιώματος πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, το οποίο περιορίζεται για λόγους υπέρτερου γενικού

συμφέροντος, υπό τους όρους που αναφέρθηκαν παραπάνω. Το ίδιο το δικαίωμα είναι θεμελιώδης όρος της οργάνωσης των κρατικών και κοινωνικών πληροφοριακών σχέσεων και εδράζεται κατά κύριο λόγο στη διαφάνεια.

Η επίλυση αυτής της σύγκρουσης μεταξύ των καταρχήν αλληλοσυμπληρωνόμενων και κατά περίπτωση συγκρουόμενων δικαιωμάτων και αρχών βαρύνει κατά πρώτο λόγο το νομοθέτη, ο οποίος -εν γνώσει των αιτημάτων μιας δημοκρατικής κοινωνίας και εν επιγνώσει των κινδύνων μίας διαρκώς διευρυνόμενης επεξεργασίας πληροφοριών- καλείται να οργανώσει δομές πληροφόρησης που προσδιορίζουν εγγύτερα τις προϋποθέσεις της πρόσβασης και της αξιολόγησης των πληροφοριών. Στο εγχείρημά του αυτό ο νομοθέτης έχει να αντιμετωπίσει προβλήματα ουσιαστικού και νομοτεχνικού χαρακτήρα.

Ένα πρώτο ουσιαστικό πρόβλημα αφορά τα κριτήρια και τη διαδικασία στάθμισης. Η φύση και ο σκοπός των δικαιωμάτων και οι «συγκρούσεις» που προκύπτουν δεν επιτρέπουν στο νομοθέτη (αλλά και στον εφαρμοστή του δικαίου) να αποφανθούν αποκλειστικά υπέρ του ενός ή του άλλου δικαιώματος. Όταν προκύπτουν συγκρούσεις, δεν είναι νοητή «σε μία διαδικασία απερίσκεπτης στάθμισης αγαθών ή πιο αφηρημένα στάθμισης αξιών», να εκπληρώνεται το ένα δικαίωμα εις βάρος και με αποκλεισμό του άλλου. Αντίθετα, ο νομοθέτης οφείλει να αναζητήσει την εξισορρόπηση και να οργανώσει τη συγκεκριμένη στάθμιση των αγαθών ή να προβεί σε αυτήν, λαμβάνοντας υπόψη τη λειτουργία και τη σχέση των δύο δικαιωμάτων, την αρχή της αναλογικότητας και την ανάγκη προστασίας του πυρήνα των συγκρουόμενων εννόμων αγαθών. Με την άρση της σύγκρουσης πρέπει να επιτυγχάνεται η μέγιστη δυνατή αποτελεσματική προστασία και των δύο συγκρουόμενων συνταγματικών αγαθών (αρχή της πρακτικής αρμονίας)[35].

Οι λύσεις που δίνονται στο πρόβλημα αυτό στις διάφορες έννομες τάξεις ποικίλλουν: ορισμένες νομοθεσίες περιορίζουν το φάσμα των προστατευτέων πληροφοριών σε αυτές που ανήκουν στην «ιδιωτική/προσωπική σφαίρα» (Γαλλία, Art. 8 Loi 78-753), ενώ σε άλλα νομοθετικά κείμενα απαριθμούνται συγκεκριμένες κατηγορίες πληροφοριών, οι οποίες αποκλείουν την πρόσβαση (ιατρικές πληροφορίες/πληροφορίες που αφορούν την υγεία, τα ποινικά μητρώα και τα αρχεία της αστυνομίας)[36]. Σε πολλές έννομες τάξεις προβλέπεται εξάλλου ένα δεύτερο κριτήριο που χρησιμεύει στη στάθμιση, όπως η μη εξουσιοδοτημένη αποκάλυψη, η

βλάβη που μπορεί να προκαλέσει η αποκάλυψη, η «unwarranted invasion of privacy» (USA, 5 U.S.C. § 552 (b) (6)) ή παρέχεται διακριτική ευχέρεια προς τούτο στη διοικητική αρχή (Γαλλία, Art. 6 Loi 78-753).

Το νομοτεχνικό ζήτημα συναρτάται άμεσα με το πρώτο και δεν είναι λιγότερο ουσιώδες. Πρέπει οι (εκατέρωθεν) «περιορισμοί» να προβλέπονται στη νομοθεσία για την πρόσβαση στην πληροφόρηση ή στις ρυθμίσεις για την προστασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα; Ένα πρόβλημα που τίθεται είναι η ταύτιση των ρυθμιστικών πεδίων, καθώς π.χ. τα συμβατικά αρχεία της διοίκησης μένουν συχνά εκτός της κανονιστικής εμβέλειας των ρυθμίσεων για την προστασία προσωπικών πληροφοριών, ενώ καλύπτονται από τους κανόνες για την πρόσβαση στην πληροφορία[37]. Αυτό το πρόβλημα είναι κρίσιμο γιατί συνδέεται με πιθανές συγκρούσεις αρμοδιοτήτων διάφορων διοικητικών αρχών[38] και επιφέρει πρακτικές συνέπειες για τον πολίτη.

Ο τομέας του περιβάλλοντος υπήρξε εκείνος στον οποίο η αναγκαιότητα της (σύμμετρης) εξισορρόπησης μεταξύ των δύο δικαιωμάτων κατέστη σαφής και επιτακτική. Σε αυτό συνέβαλε η (διαδεδομένη) πεποίθηση, για την οποία γίνεται λόγος παραπάνω, ότι η σύνδεση προστασίας του περιβάλλοντος και πρόσβασης στην πληροφορία αυξάνουν δραστικά τις πιθανότητες επιβολής των σκοπών της προστασίας του περιβάλλοντος στην πολιτική[39]. Η τελευταία αυτή επιδίωξη, σε κάθε περίπτωση και καθ'Α όλα θεμιτή, οδηγεί συχνά στην υποχώρηση της προστασίας των προσωπικών πληροφοριών και στην αναγνώριση ενός γενικού προβαδίσματος στο συμφέρον των τρίτων για πληροφόρηση[40].

Στη συνέχεια θα διερευνηθεί η ρύθμιση της σύγκρουσης των δύο δικαιωμάτων αφενός σύμφωνα με τις επιταγές της σχετικής κοινοτικής οδηγίας και αφετέρου στις έννομες τάξεις της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Ελλάδας. Η επιλογή αυτή έγινε με βάση δύο κυρίως κριτήρια: α) το κριτήριο της μεταφοράς ή μη του κοινοτικού δικαίου στο εσωτερικό δίκαιο, και β) το νομοθετικό πλαίσιο για τη στάθμιση των δύο αγαθών και την έκβασή της.

V. Η ρύθμιση της σύγκρουσης των δικαιωμάτων πρόσβασης στην πληροφορία και προστασίας της πληροφορίας

1. Η ρύθμιση της σύγκρουσης από το κοινοτικό δίκαιο.

Στην οδηγία σχετικά με την ελεύθερη πληροφόρηση για θέματα περιβάλλοντος απαριθμούνται με αποκλειστικό τρόπο οι κατηγορίες πληροφοριών, στις οποίες τα κράτη-μέλη μπορούν να αποκλείσουν την πρόσβαση. Σε αυτές συγκαταλέγονται τα «εμπιστευτικά προσωπικά δεδομένα ή/και φάκελοι», δηλ. πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα που α) περιέχονται σε ηλεκτρονικά ή συμβατικά αρχεία και φακέλους, β) αφορούν τις προσωπικές ή εμπράγματες σχέσεις φυσικών προσώπων, γ) δεν είναι ήδη προσιτές στο κοινό/στη δημοσιότητα, και δ) εντάσσονται στην «εξουσία διαθέσεως» της δημόσιας αρχής. Η οδηγία προβλέπει μάλιστα ρητά ότι οι πληροφορίες τις οποίες κατέχουν οι δημόσιες αρχές χορηγούνται εν μέρει όταν είναι δυνατό να διαχωριστούν οι πληροφορίες που αφορούν θέματα, για τα οποία προβλέπεται ο δυνητικός περιορισμός του δικαιώματος (άρθρο 2 παρ. 2 εδάφ. 2).

Στα κράτη μέλη το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού είτε κατοχυρώνεται ρητά είτε προστατεύεται ως εκδήλωση του δικαιώματος της προσωπικότητας. Αξιοσημείωτη είναι επίσης η νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο ρυθμίζει το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Το ΔΕΚ εφαρμόζει άμεσα τη Σύμβαση αυτή[41]. Με βάση τα ανωτέρω και εκκινώντας από την αποδεκτή από το ΔΕΚ συγκριτική μέθοδο για την αναγνώριση, ανάπτυξη και εφαρμογή των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το δικαίωμα αυτό (του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού) αποτελεί πλέον τμήμα της κοινοτικής έννομης τάξης. Πρόκειται όμως για δικαίωμα το οποίο, σύμφωνα με τη δογματική του ΔΕΚ για τα ατομικά δικαιώματα, υπόκειται σε περιορισμούς[42].

Η σύγκρουση του δικαιώματος πρόσβασης στις πληροφορίες με αυτό της προστασίας προσωπικών πληροφοριών ήταν παρούσα κατά τη θέσπιση της οδηγίας και γνωστή στον κοινοτικό νομοθέτη. Δεν θα ήταν συνεπώς άτοπο να συμπεράνουμε ότι η σχετική ρύθμιση εμπεριέχει την απαραίτητη στάθμιση. Περιορισμός της (διακριτικής) ευχέρειας που η οδηγία αναγνωρίζει στα κράτη μέλη θα μπορούσε να γίνει δεκτός με κριτήριο την υπεροχή του κοινοτικού δικαίου έναντι του εθνικού, μόνο εάν στο πλαίσιο του κοινοτικού συστήματος προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων απαγορευόταν η μετάδοση πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα σε ορισμένες περιπτώσεις. Στην περίπτωση αυτή, τα κράτη-μέλη θα υποχρεώνονταν σε σύμφωνη με το κοινοτικό δίκαιο ερμηνεία της ευχέρειάς τους και σε ένταξη της εξαίρεσης από το δικαίωμα πληροφόρησης στο εσωτερικό δίκαιο. Μετά τη θέσπιση «οδηγίας για την

προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών», η ευχέρεια του εθνικού νομοθέτη τελεί πλέον και υπό τους περιορισμούς που οι αρχές και οι συγκεκριμένες ρυθμίσεις αυτής της οδηγίας επιβάλλουν.

Όπως και η ίδια η οδηγία για την πληροφόρηση σε θέματα περιβάλλοντος, η προσαρμογή των εθνικών δικαίων δεν συντελέστηκε, όπου συντελέστηκε, χωρίς τριβές και αντιθέσεις, καθώς οι ρυθμίσεις επέφεραν -όπως επισημάνθηκε και παραπάνω- σημαντικές μεταβολές στις εθνικές έννομες τάξεις, έστω και αν στις περισσότερες από αυτές ήταν ήδη θεσπισμένο ένα γενικό δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά αρχεία. Στην τελευταία αυτή περίπτωση τέθηκε συχνά το ερώτημα αν επιβάλλεται η θέσπιση ειδικών κανόνων ή αν επαρκούν οι γενικές ρυθμίσεις. Αν και καταρχήν θα πρέπει να αποφεύγεται η σώρευση των δικαικών κανόνων και νομικών εργαλείων, *η ειδική ρύθμιση εγγυάται καλύτερα την ένταξη του δικαιώματος αυτού στο νομικό σύστημα και ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της σαφήνειας και της ασφάλειας δικαίου*. Ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να αποδοθεί και στο συμβολικό επιχείρημα: *μόνο με την ειδική ρύθμιση εκφράζεται η σημασία που έχει για την πολιτική περιβάλλοντος το δικαίωμα πληροφόρησης και ενισχύεται η δυναμική του*[\[43\]](#).

Στα πλαίσια της παρούσας μελέτης η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα πρέπει να δοθεί και υπό το πρίσμα της απαιτούμενης στάθμισης μεταξύ του δικαιώματος πληροφόρησης και των άλλων δικαιωμάτων, εν προκειμένω της προστασίας προσωπικών πληροφοριών. Η εισαγωγή ειδικών ρυθμίσεων επιτρέπει σε κάθε περίπτωση τον προσδιορισμό συγκεκριμένων, σαφέστερων και προσφορότερων κριτηρίων και μέτρων για τη στάθμιση των δύο εννόμων αγαθών.

2. Η μεταφορά των κοινοτικών ρυθμίσεων στη γερμανική έννομη τάξη

Στη Γερμανία ο ομοσπονδιακός νομοθέτης επέλεξε την οδό του ειδικού νόμου για την προσαρμογή του εθνικού δικαίου στις κοινοτικές ρυθμίσεις[\[44\]](#). Δεν ανήκει στο σκοπό του παρόντος άρθρου να εξετάσει και να εκθέσει τις διατάξεις προσαρμογής του γερμανικού δικαίου σε σχέση με τις επιταγές της οδηγίας. Η έρευνα επικεντρώνεται μόνο στη σύγκρουση του δικαιώματος πρόσβασης στην πληροφορία και του δικαιώματος πληροφοριακού αυτοκαθορισμού καθώς και στο νομοθετικό πλαίσιο για

τη ρύθμιση και την άρση της.

Σύμφωνα με την παρ. 8 εδάφ. 1 του Νόμου για τη συμμόρφωση προς την «Οδηγία 90/313 του Συμβουλίου της 7ης Ιουνίου σχετικά με την ελεύθερη πληροφόρηση για θέματα περιβάλλοντος» που τέθηκε σε ισχύ την 16.7.1994, η αξίωση πρόσβασης στα στοιχεία δεν υφίσταται στο βαθμό που διαμέσου της γνωστοποίησης των πληροφοριών θα αποκαλύπτονταν προσωπικά στοιχεία και, κατά συνέπεια, θα προσβάλλονταν προστατευτέα συμφέροντα των θιγομένων. Το δεύτερο εδάφιο επιβάλλει στη δημόσια αρχή την υποχρέωση να παρέχει στον ενδιαφερόμενο τη δυνατότητα να εκφράσει τις απόψεις του, πριν από τη λήψη της απόφασης για την αποκάλυψη των προσωπικών στοιχείων που τον αφορούν.

Αφετηρία του γερμανού νομοθέτη αποτέλεσε η προστασία του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού ως εκδήλωση του δικαιώματος της προσωπικότητας που απορρέει από το άρθρο 2 παρ. 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 1 παρ. 1 του Θεμελιώδους Νόμου. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΟΣΔ, το δικαίωμα αυτό περιορίζεται για λόγους υπέρτερου συμφέροντος, που πρέπει να προβλέπονται σε νομοθετική ρύθμιση, η οποία πρέπει να ανταποκρίνεται στην επιταγή της σαφήνειας των κανόνων δικαίου και να λαμβάνει υπόψη την αρχή της αναλογικότητας. Στην εισηγητική έκθεση του νόμου αναφέρεται ότι το πρώτο εδάφιο με την αναφορά στα προστατευτέα συμφέροντα των θιγομένων κατοχυρώνει το σεβασμό της αρχής της αναλογικότητας, καθώς επιβάλλει την εξισορρόπηση αφενός της αξίωσης για πληροφόρηση και αφετέρου του δικαιώματος πληροφοριακού αυτοκαθορισμού. Η πολλαπλότητα των καταστάσεων (που ενδέχεται να προκύψουν) αναγκάζει το νομοθέτη να απόσχει της ρύθμισης σχετικά με το πότε τα προστατευτέα συμφέροντα των θιγομένων αντίκεινται στην αρχή της πληροφόρησης και να εμπιστευτεί την κατά μεμονωμένη περίπτωση στάθμιση στη διοίκηση^[45].

Η ρύθμιση αυτή φαίνεται να είναι επαρκώς σαφής και να εγγυάται ότι κατά την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά αρχεία που αφορούν το περιβάλλον δεν θα θιγεί ο πυρήνας του δικαιώματος πληροφοριακού αυτοκαθορισμού. Ωστόσο υπολείπεται των προτάσεων που περιέχονταν στο σχέδιο νόμου που είχε παρουσιάσει η κυβέρνηση του Κρατιδίου της Έσσης. Οι προτάσεις αυτές είναι αξιοσημείωτες, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι η πρόταξη της νομοθετικής αρμοδιότητας της Ομοσπονδιακής Βουλής για τη ρύθμιση των ουσιαστικών

προϋποθέσεων της αξίωσης που θέσπιζε η οδηγία είχε ως αποτέλεσμα τη μη ψήφιση του σχετικού νόμου.

Η καινοτομία του σχεδίου αυτού σε σχέση με το ομοσπονδιακό εντοπιζόταν κυρίως στην πρόβλεψη του θεσμού «Επιτρόπου για την ελεύθερη πρόσβαση στις πληροφορίες που αφορούν το περιβάλλον». Ο Επίτροπος θα διαδραμάτιζε ρόλο συμβούλου των αρμόδιων αρχών κατά την εφαρμογή του νόμου αλλά και των ενδιαφερόμενων προσώπων και ταυτόχρονα θα αποτελούσε ένα είδος Ombudsman: σε αυτόν θα μπορούσε δηλαδή να απευθυνθεί κάθε πρόσωπο το οποίο θεωρούσε ότι αδίκως δεν του δόθηκαν πληροφορίες ή αντίστοιχα ότι αδίκως μεταδόθηκαν ή θα μεταδοθούν πληροφορίες που το αφορούν. Σύμφωνα με το σχέδιο τη νέα αρμοδιότητα αυτή θα αναλάμβανε ο Επίτροπος για την προστασία προσωπικών πληροφοριών. Ο θεσμικός έλεγχος διαμέσου του Επιτρόπου θα αποτελούσε εγγύηση της απρόσκοπτης και ουσιαστικής άσκησης του δικαιώματος πληροφόρησης[46].

3. Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία που αφορούν το περιβάλλον στην ελληνική έννομη τάξη

Η οδηγία έθετε προθεσμία για τη μεταφορά της στις εθνικές έννομες τάξεις την 31η Δεκεμβρίου 1992. Η προθεσμία αυτή έχει παρέλθει, χωρίς η Ελλάδα να έχει συμμορφωθεί προς τη σχετική υποχρέωσή της. Τίθεται συνεπώς το ερώτημα, αν οι νόμοι 1599/86 και 1943/91 που ρυθμίζουν το γενικό δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία παρέχουν επαρκές θεσμικό πλαίσιο για την (ικανοποιητική) άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης πληροφόρησης για θέματα περιβάλλοντος.

Ανεξάρτητα από τους δικαιοπολιτικούς λόγους που θα επέβαλαν την υιοθέτηση ειδικών κανόνων για την πληροφόρηση σε θέματα περιβάλλοντος, αυτή θα ήταν σκόπιμη και για ουσιαστικούς λόγους, δεδομένου ότι η κοινοτική ρύθμιση ορίζει ευρύτερα και σαφέστερα το αντικείμενο του δικαιώματος και τους δικαιούχους του. Επίσης ρυθμίζει το κρίσιμο ζήτημα των περιορισμών του δικαιώματος κατά τρόπο που συνάδει περισσότερο προς το σκοπό της. Συγκεκριμένα: α) ορίζει κατ' αποκλειστικό τρόπο τους (δυνητικούς) περιορισμούς του δικαιώματος, χωρίς να παρέχει στα κράτη-μέλη τη δυνατότητα κανονιστικής διεύρυνσης αυτών των περιπτώσεων[47], και β) προβλέπει ρητά τη δυνατότητα μερικής πρόσβασης στις εν λόγω πληροφορίες, όταν είναι δυνατός ο διαχωρισμός απόρρητων και μη στοιχείων.

Δεν θα επεκταθούμε σε μία εγγύτερη και εκτενή συγκριτική παρουσίαση των δύο νομοθεσιών. Η προσοχή μας θα επικεντρωθεί μόνο στο ερώτημα, αν ο απόλυτος περιορισμός του δικαιώματος, όταν πρόκειται για πρόσβαση σε διοικητικά έγγραφα που αναφέρονται στην ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτων, τον οποίο εισάγει το άρθρο 16 παρ. 1 του ν. 1599/86, είναι σύμφωνος με το γράμμα και το πνεύμα της κοινοτικής ρύθμισης αλλά και με την ανάγκη προστασίας του πυρήνα των συγκρουόμενων συνταγματικών αγαθών. Ο συντάκτης του ν. 1599/86 δεν εμπιστεύθηκε στον εφαρμοστή του δικαίου τη στάθμιση των συγκρουόμενων αγαθών αλλά προέβη ο ίδιος σε αυτήν. *Η στάθμιση αυτή αποβαίνει δε απόλυτα προς όφελος της προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής τρίτων.*

Ακόμη και αν η «ανισόρροπη αυτή ρύθμιση δικαιολογείται εν μέρει»^[48] από την ανάγκη προστασίας του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου ή άλλως το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, εντούτοις ο νομοθέτης δεν λαμβάνει υπόψη του ότι το τελευταίο αυτό δικαίωμα είναι δεκτικό στάθμισης με άλλα -συνταγματικά προστατευόμενα- αγαθά και επιδέχεται περιορισμούς χάριν της προστασίας του δημόσιου συμφέροντος. Η απόλυτη απαγόρευση δεν συνάδει προς την αρχή της αναλογικότητας, αρχή που ερείδεται στην αρχή του κράτους δικαίου, και κυρίως δεν ανταποκρίνεται στη φύση και στη δυναμική σχέση αλληλοσυμπλήρωσης και αμοιβαίου προσδιορισμού που συνδέει τα δύο συγκρουόμενα δικαιώματα.

Οι παρατηρήσεις αυτές αφορούν γενικότερα τη ρύθμιση του ν. 1599/86. Ειδικότερα, ως προς το δικαίωμα πληροφόρησης για θέματα περιβάλλοντος πρέπει να παρατηρηθεί ότι η απόλυτη απαγόρευση δεν συμβαδίζει με τον ειδικότερο σκοπό του δικαιώματος πρόσβασης στα στοιχεία που αφορούν το περιβάλλον: στην προκειμένη περίπτωση δεν συντρέχει απλά σύγκρουση ατομικών δικαιωμάτων ιδιωτών. Η κανονιστική εμβέλεια του άρθρου 24 Συντ., πλαισιωμένου από τις άλλες συνταγματικές αρχές και κανονιστικές ζώνες που στο σύνολο τους συνθέτουν το «περιβαλλοντικό Σύνταγμα», δεν εξαντλείται στην αναγνώριση της προστασίας του περιβάλλοντος ως δικαιώματος. Η πρωταρχική του λειτουργία εντοπίζεται στην *επιταγή που ο συντακτικός νομοθέτης απευθύνει προς τα πολιτειακά όργανα να λαμβάνουν τα σχετικά, αναγκαία και πρόσφορα μέτρα*^[49]. Η τελέσφορη άσκηση του δικαιώματος πληροφόρησης έγινε αντιληπτή ευθύς εξ αρχής ως μέσο προστασίας και προαγωγής του γενικού συμφέροντος που συνιστά εν προκειμένω η προστασία του περιβάλλοντος. Η μη ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης στην πληροφόρηση με

την επίκληση της απαγόρευσης που απορρέει από μία γενική και αδιαφοροποίητη ρύθμιση χωρίς στάθμιση των συγκεκριμένων αγαθών θίγει τον ίδιο τον πυρήνα του δικαιώματος και αντιβαίνει στις συνταγματικές επιταγές.

Ήλλωστε, η ρύθμιση αυτή δεν ανταποκρίνεται στην επιταγή της οδηγίας για μερική ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης, εφόσον είναι δυνατός ο διαχωρισμός κοινοποιήσιμων και προστατευτέων πληροφοριών. Η κρίση όμως περί της δυνατότητας για μερική πρόσβαση θα προϋπέθετε την *ύπαρξη και ενεργοποίηση μίας διαδικασίας, στην οποία εμπλέκεται η διοίκηση ως εφαρμοστής του δικαίου, ο αιτούμενος την πληροφόρηση και ενδεχομένως ο θιγόμενος στο δικαίωμά του για πληροφοριακό αυτοκαθορισμό ιδιώτης*. Μία διαδικασία όμως που αποκλείεται από την απόλυτη απαγόρευση του ν. 1599/ 86. Οι ρυθμίσεις του δεν μπορούν να θεωρηθούν επαρκές νομοθετικό θεμέλιο για την ικανοποίηση του δικαιώματος πληροφόρησης και την εκπλήρωση των σκοπών της οδηγίας. *Η μεταφορά της στο ελληνικό δίκαιο με ειδικές διατάξεις δεν είναι συνεπώς μόνο σκόπιμη αλλά και επιβεβλημένη.*

VI. Συμπεράσματα και προτάσεις

Η ουσιαστική προστασία και άσκηση των δικαιωμάτων δεν διασφαλίζεται από μόνη την αναγνώριση και πρόβλεψή τους σε ένα νομοθετικό κείμενο. Κατά την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία ο πολίτης κινδυνεύει να προσκρούσει σε ένα τείχος αδιαφορίας ή/και μυστικοπάθειας των διοικητικών αρχών. Οι εκδηλώσεις του δικαιώματος στο περιβάλλον και του δικαιώματος πληροφόρησης προϋποθέτουν εξάλλου την *κάλυψη του (συγκριτικού) πληροφοριακού μειονεκτήματος του πολίτη έναντι της κρατικής εξουσίας*. Αν ο πολίτης δεν είναι σε θέση να κατανοήσει το υλικό (διοικητικά έγγραφα, γνωμοδοτήσεις, εκθέσεις πραγματογνωμόνων κ.ά.) που στηρίζουν τον προγραμματισμό, τη δράση και τα επιχειρήματα της διοίκησης, δεν μπορεί να αντικρούσει (ουσιαστικά) τις απόψεις της αρχής, να διαμορφώσει προσωπική αντίληψη και να ελέγξει τη διοικητική δράση. Ο νομοθέτης οφείλει όμως όχι μόνο να προβλέπει τα δικαιώματα των πολιτών αλλά και να τα κατοχυρώνει, να προσδίδει ισχύ (σε αυτά) με την εξάλειψη των αρνητικών και τη δημιουργία θετικών όρων για την ικανοποίησή τους.

Η δημιουργία των διαδικαστικών και οργανωτικών προϋποθέσεων και δομών συμβάλλουν ουσιαστικά στην άσκηση των δικαιωμάτων^[50]. Προτείνεται για αυτό η εισαγωγή ενός συμπληρωματικού δικαιώματος ενημέρωσης, το οποίο θα αποσκοπούσε

στην παροχή συνδρομής στους πολίτες για την ανεύρεση και την αποκωδικοποίηση των σχετικών στοιχείων[51]. Η κατοχύρωση ενός τέτοιου δικαιώματος δεν θα ενίσχυε πάντως ουσιαστικά τις δυνατότητες του πολίτη, καθώς θα ήταν και στην περίπτωση αυτή εξαρτημένος από το βαθμό «προθυμίας» της δημόσιας αρχής, χωρίς να μπορεί να ελέγξει ικανοποιητικά την ορθότητα και τις πρόσθετες πληροφορίες και επεξηγήσεις που του δίνονται. Σκοπιμότερη και αποτελεσματικότερη θα ήταν η πρόβλεψη μηχανισμών εντός της Δημόσιας Διοίκησης και ενδεχομένως η δημιουργία νέων θεσμών που θα συνδράμουν τον πολίτη στην απρόσκοπτη άσκηση του δικαιώματός του για πληροφόρηση. Τα όργανα αυτά θα ήταν επιφορτισμένα με την υποστήριξη του πολίτη, τη διαμεσολάβηση μεταξύ πολιτών και διοίκησης και -τελευταίο αλλά όχι έσχατο -τον έλεγχο της ανταπόκρισης της τελευταίας στα αιτήματα των πολιτών για πληροφόρηση. Δεν συνιστάται βέβαια η -άκριτη- αύξηση οργάνων και αρχών, ακόμη και αν αυτές ιδρύονται για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του πολίτη. Ο ρόλος αυτός θα μπορούσε να ανατεθεί στο Μεσολαβητή Διοίκησης, υπό τον όρο ότι οι αρμοδιότητες και δυνατότητες του τελευταίου θα διευρυνθούν και θα ενισχυθούν σημαντικά σε σχέση με τα ισχύοντα σήμερα (βλ. ν. 2266/94).

Η κατοχύρωση του δικαιώματος πληροφόρησης προϋποθέτει περαιτέρω την άρση των εμποδίων που μπορεί να προβάλλει η Διοίκηση στην άσκηση του δικαιώματος αυτού με την επίκληση άλλων προσβαλλόμενων δικαιωμάτων. Αυτό δεν σημαίνει ότι (πρέπει να) αναγνωρίζεται στο δικαίωμα πληροφόρησης ένα *a priori* και *ex principio* προβάδισμα έναντι άλλων -και μάλιστα συνταγματικά προστατευόμενων- έννομων αγαθών και ειδικότερα έναντι του δικαιώματος προστασίας των πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα. Ειδικότερα, για την επίλυση της τελευταίας αυτής σύγκρουσης, εκτός από την εισαγωγή διαδικασιών για τη στάθμιση των συγκρουόμενων δικαιωμάτων (όπως π.χ. συμμετοχή του θιγομένου στη διαδικασία και η κατόπιν συναινέσεώς του αποκάλυψη των στοιχείων που τον αφορούν), απαιτείται και η -νομοθετική- πρόβλεψη της μερικής πρόσβασης ή άλλης μορφής μερικής ικανοποίησης του δικαιώματος.

Η ανάγκη στάθμισης των συγκρουόμενων αγαθών επιβάλλει να ικανοποιείται κατά κανόνα το δικαίωμα πρόσβασης, έστω σε μία υποκατάστατη μορφή, και ο πλήρης αποκλεισμός της πληροφόρησης να συνιστά την εξαίρεση[52]. Τέτοιες δυνατότητες μερικής πρόσβασης αποτελούν η δυνατότητα πρόσβασης στο πρωτότυπο κείμενο με

παράλληλη κάλυψη των δεδομένων που αφορούν προσωπικές πληροφορίες τρίτων προσώπων, η χορήγηση αποσπάσματος ή η κατάρτιση περίληψης των σχετικών στοιχείων, ώστε να μην περιλαμβάνονται προσωπικές πληροφορίες τρίτων. Η ανάγκη επίτευξης της μεγαλύτερης δυνατής ικανοποίησης των συγκρουόμενων δικαιωμάτων καθιστά εμφανέστερη την ανάγκη εισαγωγής ενός θεσμού για την υποστήριξη των πολιτών και την αναζήτηση λύσεων, όταν ανακύπτουν προβλήματα. Δεδομένης της σχέσης των δύο δικαιωμάτων, θα ήταν συστηματικά συνεπές και λειτουργικά σκόπιμο να διερευνηθεί η δυνατότητα ανάθεσης αυτής της αρμοδιότητας στην (μέλλουσα να ιδρυθεί) Αρχή για την προστασία των προσωπικών πληροφοριών[53]. *Ίσως αυτή η Αρχή εγγυηθεί το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, το οποίο κατά τα λοιπά κάθε άλλο παρά προστασίας απολαμβάνει σήμερα, ώστε να μη χρησιμοποιείται ως «κυματοθραύστης» στο αίτημα για πληροφόρηση.*

VII. Επίμετρο

Τα ζητήματα που σχετίζονται με την πρόσβαση σε διοικητικά στοιχεία για το περιβάλλον απασχόλησαν πρόσφατα το Συμβούλιο της Επικρατείας κατά την εκδίκαση αιτήσεως ακυρώσεως περιβαλλοντικών οργανώσεων κατά του Υπουργείου Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας[54]. Το Συμβούλιο αντιμετώπισε, μεταξύ άλλων, το πρόβλημα της αλληλοκαλύψεως των ρυθμίσεων του ν. 1599/86 και της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ καθώς και το ζήτημα της άμεσης εφαρμογής της τελευταίας, κατέληξε δε στο συμπέρασμα ότι το επιδιωκόμενο από την οδηγία αποτέλεσμα εξασφαλίζεται μόνον «μερικώς» από τις ρυθμίσεις του ελληνικού νόμου. Ταυτόχρονα, διαπιστώνει ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις άμεσης εφαρμογής. Έτσι ο ενδιαφερόμενος έχει το δικαίωμα να επικαλεστεί τους ορισμούς της οδηγίας για να θεμελιώσει ευθέως σε αυτούς αίτημα παροχής στοιχείων που δεν καλύπτονται από το άρθρο 16 του ν. 1599/86. Οι ειδικότεροι όροι και η διαδικασία που προβλέπει το άρθρο αυτό πρέπει συνεπώς να τύχουν ανάλογης εφαρμογής και στην περίπτωση στοιχείων που αφορούν το περιβάλλον. Η σύγκρουση των δικαιωμάτων που εξετάζεται στο άρθρο δεν απασχόλησε το Δικαστήριο. Η λύση της ανάλογης εφαρμογής των ρυθμίσεων του ν. 1599/86 δεν αντιμετωπίζει τα σχετικά προβλήματα.

Την προαναφερόμενη απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ακολούθησε η Υπουργική Απόφαση 77921/1440/1995 (ΕτΚ Β΄, φ. 795) που αποσκοπεί στην εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας με τις διατάξεις της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ[55]. Σε σχέση με τη σύγκρουση μεταξύ του δικαιώματος πληροφόρησης και της προστασίας

προσωπικών δεδομένων, η Απόφαση δεν υιοθετεί την άκαμπτη λογική του ν. 1599/86. Σε αντίθεση με τον απόλυτο περιορισμό του δικαιώματος, όταν τα σχετικά έγγραφα αναφέρονται στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή, η νέα ειδική ρύθμιση προβλέπει τη δυνατότητα των αρχών να αρνηθούν την ικανοποίηση του σχετικού δικαιώματος, «εφόσον με τις αιτούμενες πληροφορίες παραβλάπτεται ο εμπιστευτικός χαρακτήρας και το απόρρητο της ιδιωτικής ζωής». Χωρίς να σταθούμε στην κακή νομοτεχνική διατύπωση, πρέπει να επισημάνουμε ότι εισάγεται πλέον η διακριτική ευχέρεια της διοίκησης («μπορούν να αρνηθούν»), να προκρίνει την ικανοποίηση του δικαιώματος πληροφόρησης έναντι της προστασίας του απορρήτου της ιδιωτικής ζωής ή το αντίστροφο. Η ρύθμιση αυτή ανταποκρίνεται πληρέστερα και σαφέστερα στις επιταγές της οδηγίας αλλά και του ελληνικού Συντάγματος.

Η Υπουργική Απόφαση εναρμονίζεται προς το κοινοτικό δίκαιο και σε σχέση με την πρόβλεψη της δυνατότητας να «χορηγούνται μερικώς» οι αιτούμενες πληροφορίες, εφόσον είναι δυνατός ο διαχωρισμός. Ο νομοθέτης δεν υπεισέρχεται σε λεπτομέρειες σχετικά με τις μεθόδους μερικής ικανοποίησης του δικαιώματος, αναθέτοντας στη διοίκηση την κρίση, αν ο διαχωρισμός κοινοποιήσιμων και μη πληροφοριών είναι δυνατός. Ελλείψει παράδοσης δεν είναι βέβαια προδιαγνώσιμο, κατά πόσο οι διοικητικές αρχές θα αποδειχθούν ευρηματικές και ευέλικτες σε σχέση με την μερική ικανοποίηση του δικαιώματος.

Με την ίδια Υπουργική Απόφαση συστήνεται στο ΥΠΕΧΩΔΕ η «Επιτροπή για την πρόσβαση σε πληροφορίες για το Περιβάλλον», που αποτελείται από έναν Σύμβουλο Επικρατείας, το Γενικό Διευθυντή ΥΠΕΧΩΔΕ και το Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Πρόκειται για Επιτροπή με αποφασιστική αρμοδιότητα ως προς την παρακολούθηση και τον έλεγχο της εφαρμογής των σχετικών διατάξεων. Στις αρμοδιότητές της ανήκει η εξέταση ενστάσεων των πολιτών που θεωρούν ότι το αίτημά τους αγνοήθηκε ή απορρίφθηκε αδικαιολόγητα από τη Διοίκηση. Κατά πόσο με τη σύσταση αυτής της Επιτροπής δημιουργούνται οι διαδικαστικές και οργανωτικές προϋποθέσεις για την τελέσφορη άσκηση του δικαιώματος πληροφόρησης (βλ. παραπάνω VI), δεν είναι δυνατόν να εξεταστεί στο πλαίσιο αυτού του άρθρου. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι, αν και έχουν παρέλθει έξη μήνες από την δημοσίευση της Απόφασης, η Επιτροπή δεν έχει ακόμη συγκροτηθεί.

1. Η προέχουσα σημασία που πρέπει να αγαγνωρίζεται στην άσκηση προληπτικής

πολιτικής ανταποκρίνεται εξάλλου και στις αξιολογήσεις του συντακτικού νομοθέτη: από την ανάγνωση του άρθρου 24 και ιδιαίτερα της παρ. 1 εδάφ. 2 προκύπτει, αβίαστα, ότι η αρχή της πρόληψης έχει επαρκές συνταγματικό έρεισμα. Βλ. Γ. Παπαδημητρίου, Το περιβαλλοντικό Σύνταγμα. Θεμελίωση, περιεχόμενο και λειτουργία, Νόμος και Φύση τ. 1 (1994), σ. 393 επ.

2. Βλ. J. Taeger, Umweltschutz und Datenschutz, CR 11/1991, σ. 681 επ.

3. Βλ. H.-U. Erichsen, Das Recht auf freien Zugang zu Informationen über die Umwelt, NVwZ 5/1992, σ. 418. Επίσης Γ. Παπαδημητρίου, ό.π. (σημ. 1), σ. 385 επ.

4. Βλ. το προοίμιο της οδηγίας: «εκτιμώντας... ότι η πρόσβαση στις πληροφορίες για το περιβάλλον τις οποίες διαθέτουν οι δημόσιες αρχές θα βελτιώσει την προστασία του περιβάλλοντος». Επίσης το άρθρο 8 της Οδηγίας 82/501/ΕΟΚ «Για τον κίνδυνο ατυχημάτων μεγάλης έκτασης» και το άρθρο 9 της Οδηγίας 84/360/ΕΟΚ «Για την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από βιομηχανικές εγκαταστάσεις». Σχετικά με τις προαναφερόμενες οδηγίες πρβλ. R. Engel, Akteneinsicht und Recht auf Information über umweltbezogene Daten, Diss. 1992, σ. 178 επ.

5. Βλ. R. Bieber, Informationsrechte Dritter im Verwaltungsverfahren, DöV 20/1991, σ. 862.

6. Βλ. R. Engel, ό.π. (σημ. 4), σ. 2 επ., 82 επ.

7. Βλ. Γλ. Σιούτη, Η συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας του περιβάλλοντος, 1985, σ. 56 επ.

8. Βλ. H. Burkert, Akteneinsicht und Datenschutz in Kanada, σε: G. Winter (Hrsg.), Öffentlichkeit von Umweltinformationen, 1990, σ. 341.

9. Βλ. Γλ. Σιούτη, ό.π. (σημ. 7), σ. 57.

10. Βλ. Αν. Τάχου, Η πρόσβαση στα διοικητικά στοιχεία κατά το ν. 1599/1986, ΕΔΔ 1986, σ. 289 επ.

11. Βλ. H. Burkert, ό.π. (σημ. 8), σ. 319.

12. Βλ. σχετικά Κ. Μαυριά, Το συνταγματικό δικαίωμα ιδιωτικού βίου, σ. 192 επ., Απ. Γέροντα, Η ηλεκτρονική επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών, ΤοΣ 1989, σ. 62 επ., Π. Λαζαράτου, Το δικαίωμα ακροάσεως στη διοικητική διαδικασία, σ. 300, Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο. Θεμελιώδη Δικαιώματα, σ. 222.

_13. BVerfG 35, 202 (Lebach Urteil), BVerfH 27, 1. Επίσης πρβλ. L. Brandeis/S. Warren, The Right to Privacy, The Harvard Law Review, vol. 4 (1890), σ. 193 επ., *Sp. Simitis*, Reviewing Privacy in an Information Society, U. Penn.L.R. 135 (1987), σ. 713 επ. Βλ. και Απ. Γέροντα, Das Recht auf informationelle Selbstbestimmung, σ. 21 επ.

_14. Βλ. BVerfG, 65, 42, N. Luhmann, Grundrechte als Institution, σ. 53 επ., A. Podlech, Alternativkommentar zum Grundgesetz, σ. 267 επ.

_15. BVerfG 65, 1 επ. Σχετικά με το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού βλ. Β. Σκουρή, Ατομικά δικαιώματα και απογραφή του πληθυσμού, Αρμ. 1984, σ. 689 επ., Απ. Γέροντα, ό.π. (σημ. 13), *Sp. Simitis*, Die Zäsur: Das Volkszählungsurteil des BVerfG, σε: BDSG-Kommentar, σ. 19 επ. και την εκεί παρατιθέμενη βιβλιογραφία.

_16. Βλ. K. Hesse, Grundzüge des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland, σ. 116 επ., E. Denninger, σε: Alternativkommentar zum Grundgesetz, σ. 184 επ., E. Mitrou, Die Entwicklung der institutionellen Kontrolle des Datenschutzes, σ. 41 επ.

_17. Βλ. Δ. Τσάτσου, ό.π. (σημ. 12), σ. 268.

_18. BVerfG 65, 44 επ., *Sp. Simitis*, Die informationelle Selbstbestimmung - Grundbedingung einer verfassungskonformen Informationsordnung, NJW 8/1984, σ. 400 επ.

19. Λ. Μήτρου, Ο θεσμικός έλεγχος της προστασίας προσωπικών πληροφοριών, σε: ΕΠΥ, Ασφάλεια πληροφοριών, σ. 340 επ., U. Dammann, Die Kontrolle des Datenschutzes, σ. 105 επ., A. Vitalis, Informatique, Pouvoirs et Libertes, σ. 157 επ.

20. Βλ. E. Mitrou, ό.π. (σημ. 16), σ. 43.

21. Βλ. G. Winter/E. Gurlit, Zusammenfassender Bericht, σε: G. Winter, (Hrsg.), Öffentlichkeit von Umweltinformationen, 1990, σ. 4, σ. 68.

22. Άρθρο 2 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών.

23. Άρθρο 2 (α) της Σύμβασης 108 της 28.1.1981 «Για την προστασία των ατόμων από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία των πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα»: «α) «πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα», (προσωπικές πληροφορίες) σημαίνει κάθε πληροφορία η οποία αφορά συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο ή πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα δύναται να προσδιορισθεί («πρόσωπο το οποίο αφορά η πληροφορία»).

24. Σχετ. βλ. επίσης BVerfG, Beschluss des Ersten Senats vom 14.10.87, E 77, 121 και σε CR 1990 σ. 798 καθώς και J. Taeger, ό.π (σημ. 2), σ. 684.

25. Βλ. J. Taeger, ό.π., σ. 685 επ., Henkel, Altlasten als Rechtsproblem, difu-Arbeitsblätter Umweltrecht, σ. 50 επ.

26. Βλ. R. Engel, ό.π. (σημ. 4), σ. 232, M. Schröder, Auskunft und Zugang auf Umweltdaten als Rechtsproblem, NVwZ 1990, σ. 907.

27. Ο Επίτροπος για την προστασία προσωπικών πληροφοριών της Βρέμης θεωρεί π.χ. ότι πληροφορίες σχετικά με την ποσότητα ραδιενέργειας του εδάφους ορισμένων οικοπέδων σχετίζονται επίσης, έστω και εμμέσως, με πρόσωπα. Βλ. 11. Tätigkeitsbericht 1988/1989. Επίσης Die Landesbeauftragte für den Datenschutz in Baden-Württemberg, 8. Tätigkeitsbericht, σ. 119 επ.

28. Βλ. Der Hessische Datenschutzbeauftragte, 22. Tätigkeitsbericht, σ. 84-85.

29. Der Hessische Datenschutzbeauftragte, 14. Tätigkeitsbericht, 11.1.3.

_30. Βλ. *A. Κεφαλογιάννη/Ν. Παλαιολόγου*, Το δικαίωμα πληροφόρησης των πολιτών σε θέματα περιβάλλοντος, ΝοΒ 39, σ. 1003, *Γλ. Σιούτη*, Το δικαίωμα πληροφόρησης των πολιτών σε θέματα περιβάλλοντος, σε: *Γ. Παπαδημητρίου* (Επιμ.), Η διεύθυνση του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα, σ. 199 επ., *R. Engel*, ό.π. (σημ. 4), σ. 192 επ.

_31. Βλ. *M. Schröder*, ό.π. (σημ. 26), *M. Kloepfer*, Umweltrecht, σ. 53.

_32. Σχετικά με την προβληματική αυτή βλ. *Sp. Simitis*, BDSG-Kommentar, σ. 16 επ., του ίδιου, U.Penn.L.R. σελ. 729 επ., *E. Schwan*, Amtsgeheimnis und Akteneffentlichkeit (1984), Canada-House of Commons, Open and Shut: Enhancing the right to know and the right to privacy (Report, 1987), *V. Barram*, How Privacy relates to freedom of Information, TDR Vol. IV No 6 σ. 25 επ., *K. Vogelgesang*, Grundrecht auf informationelle Selbstbestimmung, σ. 114 επ.

_33. Βλ. Σχετικά και τις απόψεις των *H. Burkert*, Informationszugang und Datenschutz. Ein kanadisches Beispiel, σ. 191 και *K.-D. Pardey*, Informationelles Selbstbestimmungsrecht und Akteneinsicht, NJW 27/1989, σ. 1651 επ.

_34. Βλ. *H. Burkert*, ό.π. (σημ. 33), σ. 13 επ.

_35. Βλ. *K. Hesse*, ό.π., σ. 28, *Δ. Τσάτσου*, ό.π., σ. 297, *Π. Λαζαράτου*, ό.π., σ. 302 επ.

Επίσης, Der Hessische Datenschutzbeauftragte, Zur Aufnahme des informationellen Selbstbestimmungsrechts und der Informationsfreiheit in das Grundgesetz, 20 TB., σ. 117 επ.

36. Όπως π.χ. η καναδική νομοθεσία § 3 Privacy Act, § 19 (1) AIA. Βλ. σχετικά H. Burkert σε: G. Winter, ό.π. (σημ. 8), σ. 294 επ. ή η σουηδική νομοθεσία βλ. T. Askeloef/R.-F. Heurgren, Akteneinsicht in Schweden, σε: G. Winter, ό.π., σ. 490 επ.

37. Βλ. G. Winter/E. Gurlit, ό.π. (σημ. 21), σ. 67.

38. Για τη σχετική σύγκρουση μεταξύ της CNIL και της CADA στη Γαλλία βλ. J. Huet/H. Maisl, Droit de l' Informatique et des Telecommunications, σ. 254. Επίσης Der Hessische Daten-schutzbeauftragte, ό.π., 20 TB, σ. 125 επ.

39. Βλ. H. Burkert, Informationszugang und Datenschutz, σ. 27.

40. Βλ. G. Winter/E. Gurlit, ό.π. (σημ. 21), σ. 4.

_41. Βλ. EuGH, Slg. 1980, 2033 (2057 Tz. 18), National Panasonic/Kommission. Επίσης Streinz, Bundesverfassungsgerichtlicher Grundrechtsschutz und Europäische Gemeinschaft, σ. 401.

_42. Βλ. *H.-U. Erichsen*, ό.π. (σημ. 3), σ. 413.

_43. Βλ. *H. Burkert*, ό.π. (σημ. 39).

_44. Βλ. Gesetz zur Umsetzung der Richtlinie 90/313 EWG des Rates vom 07. Juni 1990 über den freien Zugang zu Informationen über die Umwelt (BGBl I, 1490) και τη σχετική εισηγητική έκθεση (Begründung), BR-Drs. 469/94. Επίσης *A. Turiaux*, Das neue Umweltinformations-gesetz, NJW 36/94, σ. 2319 επ.

_45. Βλ. Begründung, ό.π. (σημ. 44).

_46. Βλ. Der Hessische Datenschutzbeauftragte, 22 TB, σελ. 141 επ.

_47. Βλ. *Γλ. Σιούτη*, ό.π. (σημ. 30).

[48]. Βλ. *Π. Λαζαράτου*, ό.π. (σημ. 12), σ. 301 επ.

[49]. Βλ. *Γ. Παπαδημητρίου*, ό.π. (σημ. 1), σ. 392 επ.

[50]. Βλ. *E. Denninger*, Alternativkommentar zum GG, σ. 181 επ., του *ίδιου*, Staatliche Hilfe zur Grundrechtsausübung, P. Häberle, Grundrechte im Leistungsstaat, VVDStRL 30, 1972, σ. 43 επ., 86 επ.

[51]. Βλ. σχετικά *H.-U. Erichsen*, ό.π., σ. 412.

[52]. Βλ. *Π. Λαζαράτου*, ό.π., σ. 303 με παραπομπή σε Reinhardt.

[53]. Πρόκειται για τη λεγόμενη καναδική λύση. Βλ. *H. Burkert*, Informationszugang und Datenschutz, σ. 235 επ., *E. Mitrou*, ό.π. (σημ. 16), σ. 43, Der Hessische Datenschutzbeauftragte, 22 TB, σ. 141 επ.

54. Βλ. παρακάτω ΣτΕ 3943/1995 με παρατηρήσεις *Π. Λαζαράτου* (Νόμος και Φύση τ. 3 [1996], σ. 121 επ.).

55. Βλ. παρακάτω (Νόμος και Φύση τ. 3 [1996], σ. 275 επ.) με σημείωμα *Ματ. Ασημακοπούλου*.